HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)
Volume 5 Issue 1, p. 443-447, January 2013

2. Uluslararası Canik Sempozyumu: Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik

2th International Canik Symposium: "The Black Sea Trade and Canik Throughout History"

Yrd. Doç. Dr. Alev Gözcü
Dokuz Eylül Üniversitesi - İzmir

Samsun, Karadeniz Bölgesi'nin güzel bir sahil kenti olarak, kendine özgü kimliği ve tarihiyle öne çıkmıştır. Her şeyden önce, sahip olduğu doğal coğrafya, ona bol bol zenginlik taşımış ve Samsun son derece verimli bir arazi üzerinde gelişmiştir. Doğusunda Yeşilırmak; batısında Kızılırmak'ın yarattığı deltalar ona bu verimli araziyi sağlamaktadır. Karadeniz Bölgesi'nin genelinde ekilebilir arazilerin oranının düşük olduğu göz önüne getirildiğinde Samsun'un coğrafi konumunun önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de Samsun'da üretim ve bu üretim etrafında oluşmuş bir ticari kimlik ortaya çıkmıştır.

Samsun'un kent tarihi üzerine yapılan araştırmalar, onun tarihinin M.Ö 5000 yılına kadar gittiğini ortaya koymaktadır. Bunu genel kaynaklar söylediği gibi; bizzat bu kentte, üniversitenin tarih bölümlerinde ya da başka üniversitelerde yapılan araştırmalar net olarak ortaya koymaktadır. Kent, tarihin değişik dönemlerinde farklı devletlere ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış olmanın verdiği zengin bir kültürel tarihe sahiptir. Bu topraklar genel olarak, Amazonların ülkesi olarak bilinir. Hatta Samsun'un kıyı boyunca uzanan ve geniş bir bandı anımsatan gezinti alanlarında bu kimliği öne çıkaran sayısız görsel ögeyle karşılaşmak mümkündür. Bununla birlikte pek çok uygarlık ve kavim bu topraklardan gelmiş geçmiş; kalıcı egemenlikler kurmuş ve bölgede varlıklarını sürdürmüşlerdir. Batılı kaynaklarda, genel olarak Pontus Krallığı olarak bilinen tarihsel medeniyete yapılan vurguların fazlalığına karşın; nesnel bir gözle bakıldığında; Hititlerin, Pontus Krallığı'nın, Roma İmparatorluğu'nun bölgede varlığını ve yaşadıkları dönemlere ilişkin sayısız kalıntı ortaya koyduğunu biliyoruz. Bundan da öte; Anadolu'da ilk insan yerleşimlerinin ören yerleri ve bu yerlerdeki mağaralarda bulunan kalıntılar, kentin tarihini çok daha eski zaman dilimlerine çekecek tarihsel belgeler olarak bugün Samsun Müzesi'nde sergilenmektedir. Başta Tekeköy ve Eski Samsun olarak bilinen yerlerdeki mağaralar, bunun kanıtlarını ortaya koymaktadır. Tabii tarihsel akış bununla da sınırlı değil; Samsun, Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra Doğu Roma'nın, yani Bizans'ın da önemli kentlerinden biri olmuştur. Eski efsanevi ve mitolojik eserlerde "Pont" olarak geçen deyimin, bölgeyle yakın bir ilgisinin bulunduğunu gözden uzak tutamayız. Eski dönemlere ilişkin olayları efsanevi bir dille anlatan eserlerde, çok tanrılı dinler döneminde, kadar uzanan süreçlerde Pont'un adını görmek mümkündür. Ancak, yakın tarihlere geldiğimizde; eski adıyla Amisos/ Simisso olarak bilinen Samsun, artık Osmanlı Devleti'nin Canik sancağıdır. Ve kimi araştırmalardan biliyoruz ki; kentin bu çok eski tarihi kimliği yanı

sıra, daha beylikler döneminden bu yana Türk yerleşimlerine açılmıştır. Canik Sancağı; Türk hâkimiyetiyle birlikte Danişmendiler, Anadolu Selçuklu, gibi devletlerin yanı sıra Moğollar, Trabzon Rum İmparatorluğu gibi devletlerin hâkimiyetinde de kalmıştır. Anadolu Selçukluları Devleti sonrasında bölge de beylikler dönemi başlamıştır. Çandarlılar yönetimde Bafra ve çevresi yer almış daha sonra bu beyliğin sınırlarına Ünye, Ordu, Giresun'da girmiştir[1].

Samsun'da 14. Yüzyıla gelindiğinde hem Türk hâkimiyetini hem de Cenevizlilere ait Simisso bölgesini görmek mümkündü. Ancak kentin tamamen Osmanlı yönetimi altına alınmasıyla birlikte; Simisso varlığını devam ettirmişti. Samsunda Müslüman yerleşimlerinin daha fazla olduğu bölgeye Osmanlı kaynaklarında "Müslüman Samsun" denilirken, Simisso bölgesine ise "Kafir Samsun" denilmişti.

Simisso bölgesinin en önemli özelliği ise; bölgenin bir ticaret merkezi olmasıydı. Görüldüğü üzere Samsun ve çevresi tarih boyunca son derece önemli bir merkez olarak değişik devletlere ev sahipliği yapmıştı. Kent bir liman kenti olarak ise aynı zamanda son derece de önemli bir ticaret merkezi olmayı hemen he dönemde sürdürmüştü.

Ancak, bu genel değerlendirmeler ötesinde; Samsun'un bir başka özelliği daha var ki; bu özellik onu başka kentlerden ayıran büyük bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Samsun, 19 Mayıs'ın kentidir. Bu tarih, Türk Milli Mücadele'sinin başladığı tarih olarak yaygın biçimde kabul edilir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Büyük Nutuk'una 19 Mayıs 1919 günü Samsun'da ayak bastığını belirterek başlamıştır. O, bütün Anadolu mücadelesini, bugünle ve onun anlamıyla ilişkilendirerek anlatmayı tercih eder. Bu nedenle; Samsun'un zaten doğal güzellikle bütünleşmiş kimliğine, bir de bu derin tarihsel anlam eklendiğinde, kentin önemi kendiliğinden anlaşılmaktadır. Samsun'un 19 Mayıs Üniversitesi'nin adı da işte bu tarihten esinlenilerek belirlenmiştir.

Bugün Samsun, yalnız tarihsel ticari kimliği ve bu kimliğin etrafında oluşmuş sosyal dokusunun zenginliğiyle değil aynı zamanda bilimsel etkinliklerle de adını duyurmaya başlamıştır. Bafra yönünde, güzel bir tepe üzerine kurulmuş olan On dokuz Mayıs Üniversite'sinde ve ona bağlı başka yerlerdeki birimler, kentin sözünü ettiğimiz kimliğine yeni zenginlikler katmayı sürdürüyor. Bunu, kendi alanımız olan tarih çalışmalarında ve buna ilişkin etkinliklerde de görüyoruz. Üniversitenin Tarih Bölümü'nün çok değerli araştırmacıları ortaya koydukları çalışmalarla kentin tarihsel kimliğini ortaya çıkarmak için yoğun bir çaba harcıyorlar. Kimi zaman konferanslar, kimi zaman düzenlenen ulusal ve uluslararası sempozyumlarla, Samsun'un tarihsel kimliği ve kültürel birikimi ortaya çıkarılıyor. Ayrıca yeni yayınlar da yapılarak, elde edilen bilimsel etkinliklerin sonucu, bütün bilim dünyasının gözleri önüne seriliyor…

İlkçağlardan, Cumhuriyet Türkiye'sine gelen bu uzun tarihsel süreçte Samsun; coğrafyasının ona sunduğu imkânların varlığı sayesinde devam ettiren ticaret etkinliğinin nasıl şekillendiğini

[1] Mehmet Öz, "XV. Yüzyıldan XVII. Yüzyıla Samsun Yöresi", *Geçmişten Geleceğe Samsun*, I. Kitap, Edit: Cevdet Yılmaz, Samsun, 2006, ss.3-31.

ortaya çıkarmak amacını taşıyan son derece önemli bir etkinlik, 19 Mayıs Üniversitesi'nin değerli öğretim üyelerinin de katılımıyla Samsun'da gerçekleşti.

Canik Belediyesinin ve *"HistoryStudies"* Dergisi'nin" birlikte gerçekleştirdikleri bu etkinlik; 19-21 Ekim 2012 yapılan 2**. Uluslararası Canik Sempozyumu"**ydu**. Sempuzyumun alt başlığı da şöyleydi:** *"Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik"***.** Bu etkinliğin en önemli özelliği Karadeniz ve özellikle de Canik'in ticaret ve ekonomik yaşamının tarihsel arka planını ele alan ilk sempozyum olmasıydı. Her bilimsel toplantıda olduğu gibi bu sempozyum da şüphesiz yoğun emek harcayarak fedakârca çalışan bir ekibin çabasıyla ortaya çıkmıştı. Toplantıya gelen çok sayıda bilim insanının her birini karşılamak, ağırlamak; onlarla bire bir ilgilenmek; sonra da bu etkinliği hiçbir sorun çıkmadan gerçekleştirmek kolay bir iş değildir.

Zira Sempozyuma, Türkiye'den ve yurt dışından 32 üniversiteden 93 bilim insanı katıldı. Onca insanı, yurt içinden ve dışından Samsun'a getirmek, ağırlamak kolay bir iş değildi. Ancak, artık Türkiye bu yükü karşılayacak belediyelere sahip… Bu yalnız para ile olacak iş değildir; bu tür zorluklar ancak bu yükün altına gönüllü olarak girilmekle ve çabayla yenilebilir. Canik Belediyesi ile *"HistoryStudies"* Dergisi işbirliği yaparak, işte bu yükün altından kalkmayı başarabildi.

Etkinliğin ortağı *"HistoryStudies"*Dergisi uluslararası düzeyde bilimsel ve akademik faaliyet gösteren 2009 yılında yayın hayatına başlamış, üçer aylık periyotlarla yılda dört defa yayımlananelektronik bir tarih dergisi... Derginin elektronik olması, onun bilim dünyasınca ulaşılabilirliğini kolaylaştırmakta. Dergide, tarihin hemen her dönemine ait çalışmaları görmek de mümkün. Ayrıca *"HistoryStudies"de,* Türkçe'nin yanı sıra İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, İspanyolca ve İtalyanca makaleler de yayımlanmakta.

"HistoryStudies"in her ne kadar resmi editörü ve sahibi Sayın Doç. Dr. Osman Köse olsa da, dergi adeta tüm tarihçilerin, ortak bir buluşma noktasına dönüşmüş... Bu durumu, Sempozyum açış konuşmasında etkinliğin ev sahibi ve genel koordinatörü olan Sayın Doç. Dr. Osman Köse de , "*Bu derginin sahibi şu anda salonda olan ve Türkiye'deki tüm tarihçi hocalarımız."* diyerek belirtti. Sayın Köse, hem böylesine önemli bir akademik derginin yayımlanmasıyla hem de "2**. Uluslararası Canik Sempozyumu" aracılığıyla akademikdünyanın değerli**onca bilim insanını bir araya getirerek, tarih bilime önemli bir katkı yapmıştır.

Etkinliğin bir diğer ortağı Canik Belediyesi'nin ise böylesine önemli uluslararası bir etkinliğe ev sahipliği yapmış olması onun, bilime, tarihe ve kültür hizmetlerine verdiği önemin göstergesi kabul edilmelidir. Bu etkinlik hem ciddi bir tarih bilgisi ve bilincini hem de ciddi bir finansmanı gerektirmektedir. Gerçekten de Canik Belediyesi, bu anlamda büyük bir özveri göstermiştir. Aslında söz konusu belediyenin bu etkinliği onlarcasından sadece bir tanesi oluşturmaktadır. Yerel yönetimlerin bulundukları bölgenin tarihsel mirasına sahip çıkarak; onu genç kuşaklara aktarması sosyal sorumluluk açısından son derece değerlidir. Gerek Canik Belediye Başkanı Sayın Osman Genç ve gerekse belediye çalışanları tarihsel mirasa sahip çıkmanın bilincinde ve sorumluluğunda, Canik bölgesinin tarihinin aydınlatılmasına ve bu bilincin geçmişten alınan güçle geleceğe sağlam adımlar atılmasına; büyük katkı yapmışlardır. Dileriz bu sorumluluk bilinci ülkemizde başka yerel yönetimlerce de örnek alınarak yaygınlık kazanır.

2. Uluslararası Canik Sempozyumu'nun açış konuşmasında Canik Belediyesi adına Belediye Başkanı Sayın Osman Genç de bir konuşma yaptı. Genç, Samsun'un tarihi önemine şu cümlelerle vurgu yaptı: *"Canik denilince bu şehrin metropol ilçelerinden biri akla gelmemeli. Canik denilince akla Selçukluların kurmuş olduğu Canik Sancağı gelmelidir. Bu*

ismi yaşatmak ve geçmişiyle bağ kurarak bu şehri yarınlara taşımak bu ismin algılanmasından geçmektedir…"

Sempozyum son derece geniş bir katılımla ve pek çok kişinin katkısıyla hayata geçti. Akademik dünya ile yerel yönetimin bir araya gelerek ortaya çıkardığı bu etkinliğin açılış törenine; akademisyenlerin yanı sıra Canik Kaymakamı Abdullah Kalkan, Canik Belediye Başkanı Osman Genç, Canik Başarı Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yunus Bekdemir, 19 Mayıs Üniversitesi Rektör Yardımcısı Mahmut Aydın, Milli Eğitim Müdürü Dr. Mustafa Cora, İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı Alican Usta, sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, öğrenciler katıldı. Sempozyuma Samsun halkı da büyük ilgi gösterdi. Canik Belediyesi, üniversiteyle işbirliği yaparak, bu etkinliğin gerçekleşmesine öncülük etmişti. Yerel yönetimlerin artık kültür konularıyla ilgilenmesi ve buna destek vermesi de belediyecilik anlayışında Türkiye'nin geldiği noktayı göstermesi açısından önemlidir.

Samsun'un tarihi kadar kültürel dokusuna ama en önemlisi de Karadeniz Bölgesi'nin ticari yaşamına ilişkin pek bildirinin sunulduğu sempozyumda; Canik Kültü Merkezinde iki gün boyunca iki ayrı salonda dokuz oturum gerçekleşti.

II. Uluslararası Canik Sempozyumunda, Karadeniz ve Samsun'un, antik dönemlerden modern zamanlara kadar geçen uzun tarihsel sürecinde ticaret, üretim, tarımsal faaliyetler, ulaşım, hayvancılık, liman ve limana bağlı sorunlar vb. pek çok konuyu kapsayan bildiriler sunuldu. Bunlar arasında Karadeniz Bölgesi'nin ticari şartları, bu bölgedeki mesleki kuruluşlar, bölgenin Avrupa ve Asya ticaretindeki önemi anlatan bildiriler de vardı. Yine sunulan bildiriler arasında Samsun limanının önemi, bu liman etrafında gelişen ithalat-ihracat, Samsun ticaretini besleyen tarım ürünleri… vb. konuları kapsayanlar da vardı.

Bu etkinliğe Türkiye'de denizcilik tarihi üzerine çalışan önemli isimler katıldı. Bunlar arasında şüphesiz Prof. Dr. İdris Bostan'ın ayrı bir yeri var. Sempozyumun ilk oturumunda konuşan İdris Bostan, Karadeniz'le ilgili tarih araştırmalarının son 20 yılda giderek ivme kazandığı, Karadeniz'in tarihteki konumu ve Karadeniz'deki ticaretin yapısı, şartları ile Osmanlı dönemindeki Karadeniz liman şehirlerinin inceleme konusu yapıldığını belirtti. Prof. Bostan, ayrıca Karadeniz'in liman şehirlerinin tarihleriyle ilgili yapılacak araştırmalar için arşivlerden yararlanılmasının önemine de vurgu yaptı. Gerek Osmanlı arşivlerinde ve gerekse Rus arşivlerinde bu bölgenin ticari geçmişini ortaya çıkarak veriler olduğu üzerinde de durdu.

Ancak yine de bölgenin özellikle de ticari geçmişiyle ilgili daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu da aşikârdır. Osmanlı Döneminde Karadeniz'in özellikle İstanbul gibi büyük bir başkenti besleyen ticaret emtiasını sağladığı düşünülürse; bu bölge üzerine yapılacak araştırmaların önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Bu sempozyumun en dikkate alınması gereken özelliklerinden biri katılımcılar içinde akademik yaşama henüz adım atmış genç akademisyenlerin ve araştırmacıların önemli bir yer tutmasıydı. Bu bakımdan 2. Uluslararası Canik Sempozyumu, gelecek vadeden genç bilim insanlarının akademik dünya tarafından tanınmasına ve bölgenin ticari yaşamıyla ilgili yeni bilgilerin gün yüzüne çıkarak tartışılmasına büyük bir katkı sağladı.

Sempozyumun kapanışında değerlendirme toplantısını, Prof. Dr. Tuncer Baykara, Prof. Dr. Dursun Ali Akbulut, Prof. Dr. Salim Cöhce, Canik Belediye Başkanı Osman Genç yaptılar. Değerlendirme konuşmasını yapanlar, genel olarak sempozyumu başarılı bir etkinlik olarak gördüklerini belirttiler. Ancak yine de sonuç bölümünde bölgeyle ilgili daha pek çok araştırma yapılması gereği bir kere daha vurgulandı. Sempozyum değerlendirme toplantısının

sonunda Canik Belediye Başkanı Osman Genç, bundan sonra bölgenin sosyal ve kültürel tarihini ele alacaklarını belirtti. Ardından çekilen hatıra fotoğrafıyla sempozyum tamamlanmış oldu.

Ne diyelim; bu başarılı etkinliğin yenilerine vesile olması dileğiyle…